

Петро Рекотов, к. ю. н., доцент,
доцент кафедри українознавства
Запорізька державна інженерна академія

ПРАВОВА ОСВІТА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Перетворення України на справжню правову державу, формування засад громадянського суспільства можливе лише за умови вирішення на державному рівні питання підвищення рівня правової освіти населення і, у першу чергу – молоді. Чимало роблять для цього школа, засоби масової інформації, громадські організації, правоохоронні органи. Але одне з найважливіших місць тут займають заклади вищої освіти.

Освіта є одним з найважливіших соціальних інститутів, що пов'язаний з потребами суспільства відтворювати і передавати знання, уміння, навички, готувати суб'єктів соціальної дії до вирішення економічних, соціальних, культурних проблем. Це явище складне і багатогранне, що інтегрує різні види навчальної і виховної діяльності, їх зміст в єдину соціальну систему, орієнтує їх на соціальне замовлення, на соціальні потреби суспільства.

Ціль освіти – всебічний розвиток людини як особистості і найвищої цінності суспільства. У той же час освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави. Тому формування правової свідомості громадян за допомогою правової освіти і виховання є головним напрямом державної політики. Правове виховання здійснюється через педагогічну і соціальноправову допомогу молоді в розвитку її правової культури, розумінні ролі права в суспільстві, формуванні навичок правомірної поведінки [1].

Правові знання - це необхідний елемент загальної культури людини, а правознавство - обов'язкова дисципліна у закладах вищої освіти (далі ЗВО) з підготовки фахівців неюридичних спеціальностей, це система визначеного обсягу знань людини про право і правові явища, відомостей про конкретні правові норми, їхнє розуміння, усвідомлення сутності правових принципів, їх вимог, цілей, призначення. Ці знання набуваються за допомогою правового навчання і виховання, соціального і правового досвіду.

Завжди правова освіта була важливим компонентом механізму правової соціалізації особи, який включає три етапи цього процесу: на першому етапі – індивід засвоює правову інформацію; на другому етапі відбувається процес особистісного засвоєння правових цінностей – рівень формування правової свідомості; на третьому етапі необхідно сформовані правові ідеї та принципи втілити в реальні вчинки особи на всіх стадіях її життєвого циклу [4]. Правова освіта — це структурний компонент освіти в Україні, процес набуття правових знань, навичок та вмінь, формування поваги до права, закону, прав та свобод людини, відповідних правових орієнтацій та оцінок, правових поведінкових установок та мотивів правомірної поведінки.

Первинні правові знання про норми поведінки, звички щодо їх виконання, виховання поваги до батьків, вихователів, ровесників, людей похилого віку та інших осіб закладаються у дошкільних виховних закладах, поглиблюються у загальноосвітніх школах, професійних навчально-виховних закладах, закладах вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, в яких правознавство викладається як низка обов'язкових навчальних дисциплін, здійснюється широка позакласна і позааудиторна правовиховна робота, до якої залучаються практикуючі юристи, вчені-юристи, працівники правоохоронних органів, інші фахівці.

Серед значимих завдань правової освіти у ЗВО зазначимо: сприяння становленню активної позиції студентів щодо реалізації прав свободи людини, надання основних правових

знань, необхідних для відповідальної участі молоді в громадському житті, формування в студентів правової свідомості, вироблення навичок і звичок законотворчості, формування в студентів нетерпимості до правопорушень, злочинності, здатності протистояти негативним впливам [2]. Реалізація цих завдань можлива через підвищення рівня правової підготовки студентської молоді, створення належних умов для набуття ними знань про свої права, свободи і обов'язки, широке інформування про правову політику держави та законодавство, забезпечення вільного доступу до джерел правової інформації, збереження та розвиток вітчизняних традицій у правовій сфері.

Нажаль, низький рівень правової культури українського суспільства в цілому, та студентської молоді зокрема, породжує таке явище, як правовий нігілізм. Це напрям суспільно-політичної думки, спрямований на девальвацію права і законності, на відверту недооцінку соціальної цінності права. При цьому право вважається найменш досконалим способом регулювання суспільних відносин. Давньогрецький філософ Сократ висловив думку, що людина вчиняє погано тому, що не знає, як саме вона має вчиняти, оскільки моральне зло йде від незнання, значить, знання — джерело моральної досконалості [5, с. 123]. Підвищення рівня правових знань у студентів ЗВО, їх високий рівень правосвідомості та правової культури можливий лише за умови освітнього правового виховання. Адже розуміння основ конституційного, адміністративного, цивільного, трудового та інших галузей права є необхідною умовою життєдіяльності кожного громадянина України, а тим більше випускника ЗВО.

Правознавство – комплексна суспільна наука, яка вивчає право як систему соціальних та суспільних норм, також вивчає правові форми організації діяльності держави та політичної системи суспільства загалом. Предмет «Правознавство» входить до програм 3-4-х курсів ЗВО з метою підготувати студентів до життя, навчити їх приймати вірні рішення в реальних повсякденних ситуаціях, виховати з них свідомих, активних громадян правової держави [1].

Обсяг і зміст курсу правознавства в неюридичних вузах повинні визначатися високими вимогами і до кваліфікації випускників вищих навчальних закладів, і до їх особистих якостей. Оволодіння достатнім обсягом правових знань є найпріоритетнішим напрямком у формуванні правової свідомості студентської молоді – нашого майбутнього. Однак у межах визначеної кількості годин/кредитів для опанування знаннями про право і законодавство неможливо вести мову про якість правових знань, адже загалом проблема якості освіти розглядається сьогодні як важлива основа ключових позицій Болонської декларації, в межах реалізації положень якої формується єдиний освітній європейський простір [3, с. 167].

Тож важко уявити, яким чином за досить невеликий обсяг часу можна ознайомити студентів із такою необхідною і важливою дисципліною як «Правознавство», де головним чином звертається увага на фундаментальні галузі права. Враховуючи, що вищий законодавчий орган держави приймає надзвичайно велику нормативних актів і, у тому числі, ряд нових кодексів, що містять велику кількість новел, самостійно опанувати навіть основні положення цих важливих законодавчих актів студентам самостійно є неможливим. У той же час не відображати законодавчі зміни у змісті навчальних програм та обійти їх увагою у навчальному процесі викладачі ВЗО також не можуть.

З кожним роком збільшується кількість інформації у тому числі і в галузі права і саме тому самостійна робота є одним із головних резервів підвищення активності підготовки студентів. У свою чергу, викладач за невеликий обсяг часу не в змозі ні допомогти, ні проконтролювати належним чином самостійну роботу студентів. У цьому зв'язку «можливо передбачити висловлювання опонентів із цього приводу: у таких вузах навчають неюристів. Відповідь на це знаходиться поруч і має форму питання: а для кого пишуться і приймаються закони, коли і хто повинен привчати їх знати, розуміти і поважати?» [3, с. 168]. Вбачається, що саме у студентські роки є можливість і необхідність підвищити рівень обізнаності з

правом, законодавством і взагалі підвищувати рівень правосвідомості, хоча, насамперед, вона повинна розвиватись ще у загальноосвітній школі.

Потреба в увазі до правової освіти студентської молоді ВЗО зумовлена не лише тим, що побудова правової держави в Україні супроводжується інтенсивним творенням її правової бази, що потребує своєчасного інформування громадян про нові правові акти, а й тим, що зниження життєвого рівня населення сприяє поширенню кримінальної поведінки, яка проникає у молодіжне середовище, необхідністю подолання правового нігілізму серед усіх верств населення і, зокрема серед студентської молоді.

У наш час, коли в Україні закладається правова основа глибоких соціально-економічних перетворень, проблема підготовки фахівців, що розуміють значення права в суспільстві, знають правові норми, вміють їх застосовувати набуває особливого значення. Від цього буде залежати – чи стане наша держава правовою. Побудова громадянського суспільства в Україні неможлива без реорганізації системи правової освіти та правового виховання підростаючого покоління. Пошук шляхів і засобів вдосконалення правової освіти та виховання молоді становить нині одну з найактуальніших проблем педагогічної науки та освітянської практики. Успішне вирішення таких проблем вимагає від викладачів закладів вищої освіти високої професійної компетентності, педагогічної та методичної майстерності, знань методологічних засад філософії освіти в Україні, розуміння місії педагога в державотворчих процесах, чітко визначеної правової громадянської позиції.

Список використаних джерел

1. Білик Л.Л. *Фактори формування професійної свідомості і культури юриста* / Л.Л. Білик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lubbook.org/book_662_glava_30_Ponjattja_ta_zmist_juridichno.html.

2. *Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві, 2014, вип. 4(9) Information technologies in education, science and production, 2014, ed. № 4(9) Актуальні проблеми науки та освіти теорія, практика, сучасні рішення* © Р.І. Слепухіна, А.А. Кисельова-Біла, 2014 205.

3. Ляпунова Н.М. *Викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах неюридичного напрямку: проблеми і перспективи. Вісник КДПУ, 2007(46), №5 с. 167–169.*

4. Макарова О.В. *Правові основи регулювання правової освіти в Україні. Вісник Академії адвокатури України. – 3(25) 2012. С 83-89.*

5. *Стратегія якості в промисловості і освіті : матеріали V Міжнародної конференції (Варна, Болгарія, 6–13 червня 2009 г.) : в 2 т. / М-во освіти і науки України, М-во промислової політики України, Технічний університет — Варна, Госпотребстандарт України. — Днепропетровск — Варна, 2009. — Т. 2. — 840 с.*